

УДК 343.291; 343.1

DOI 10.33244/2521-1196.16.2021.124-132

В. В. Довганич,здобувач третього рівня вищої освіти,
Національна академія
внутрішніх справ

e-mail: viktoriadovganic1@gmail.com

ORCID ID 0000-0001-7252-2324

ДО ПИТАННЯ ФОРМУВАННЯ ІНСТИТУТУ ЗВІЛЬНЕННЯ ВІД КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ У ЗВ'ЯЗКУ ІЗ ЗАКІНЧЕННЯМ СТРОКІВ ДАВНОСТІ В УКРАЇНІ

У статті приділено увагу окремим періодам розвитку інституту звільнення особи від кримінальної відповідальності у зв'язку із закінченням строків давності. При аналізі джерел права часів Київської Русі визначено, що саме в її період започатковуються основи сучасного інституту строків давності кримінального переслідування, особливості характеру якого визначаються тим, що злочин у цей історичний період має приватно-правовий характер (образа), за вчинення якого основним покаранням є помста кривднику. Узагальнено, що з подальшим розвитком інститутів державної влади Київської Русі відбувається обмеження помсти як негуманного заходу шляхом встановлення певного терміну, протягом якого дозволяється безкарно мстити. Тому сформувалася умова правомірності помсти тільки при негайній реалізації, що зближує її з інститутом необхідної оборони. При цьому автор погоджується, що встановлення в праві Київської Русі термінів в окремих випадках мало і процесуальні передумови, властиві сучасному інституту строків давності. Зауважується, що типовим для того періоду було покладання функції як самостійного розшуку особи-злочинця на потерпілого (або його родичів, за умови відсутності можливості у потерпілого або його смерті), переважно, по гарячих слідах кривдника, так і збору доказів провини. Висловлено припущення, що такий розшук для потерпілої сторони був складним з фінансової та організаційної сторін, що мінімізувало випадки такої діяльності щодо виявлення злочинця і передавання його князівському (або общинному) суду, та зумовлювало відсутність потреби прямого введення поняття та строків давності в судочинстві Київської Русі.

Узагальнено законодавство про кримінальну відповідальність УРСР у період 1919–1991 рр. у частині формування інституту звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку із закінченням строків давності. Розкривається процес трансформації давності в кримінальному та кримінальному процесуальному праві з урахуванням принципів справедливості та гуманізму. Ілюструються окремі етапи розвитку звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку із закінченням строків давності у вказаний період. Узагальнено, що чинний Кримінальний кодекс України

чітко сформулював правила визначення та підстави застосування строків давності звільнення від кримінальної відповідальності. Передбачені строки є диференційованими за критеріями виду кримінального правопорушення, виду покарання, а у виключних випадках – з урахуванням характеристики родових об'єктів посягання. Визначено, що особливістю підходу до регламентації звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку із закінченням строків давності на сучасному етапі розвитку правової системи України, з урахуванням військової агресії Росії на нашої території, а також розбудовою системи ювенальної юстиції, є розширення переліку підстав незастосування давності, а також передбачення особливих випадків відтермінування її застосування.

Підсумовано, що природа давності кримінального правопорушення ґрунтується на виділенні законодавцем певних періодів, перебіг яких після вчиненого особою кримінального правопорушення вважається достатньою підставою для звільнення її від кримінальної відповідальності (або від покарання).

Ключові слова: кримінальне правопорушення, злочин, давність, строки давності, звільнення від кримінальної відповідальності.

Метою статті є визначення особливостей генези інституту звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку із закінченням строків давності через призму стану соціально-економічного розвитку та рівня правових традицій на кожному історичному етапі.

Постановка проблеми. Вироблення дієвих механізмів удосконалення інституту звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку із закінченням строків давності неможливе без розуміння природи походження цього інституту та вивчення практики реалізації певних підходів на конкретному етапі історії України, оскільки давність нині має широкий спектр застосування – від припинення кримінального переслідування до невиконання призначеного судом покарання

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Варто зауважити, що питання звільнення від кримінальної відповідальності або покарання у кримінальному праві загалом та, зокрема, давності як підстави звільнення від кримінальної відповідальності вивчали Х. Д. Алікперов, П. П. Андрушко, Ю. В. Баулін, В. С. Єгоров, С. Г. Келіна, О. В. Ковітіді, О. С. Козак, О. М. Лемешко, В. Т. Маляренко, Т. Б. Ніколаєнко, В. Ч. Песлякас, П. В. Хряпінський, В. І. Чижаяєв, С. С. Яценко та інші. Однак наразі не втрачається актуальність подальшого наукового пошуку щодо цього інституту в Україні в умовах збройної агресії Російської Федерації та трансформації соціально-економічних умов.

Виклад основного матеріалу. Давність як кримінально-правова категорія, що впливає на питання припинення кримінально-правових відносин, є важливою складовою інституту звільнення від кримінальної відповідальності і покарання. Свої витoki вона бере ще з джерел права Стародавньої Індії, де, зокрема, кодекс Артхашастра регламентував притягнення до кримінальної відповідальності за «давню бійку чи вторгнення», а в країнах Європи її розвиток простежується від законів Римської імперії.

На території сучасної України в різні періоди історичного розвитку приписи щодо давності злочину містили Руська Правда, Литовський Статут 1588 р., «Права, за якими судиться малоросійський народ» За законами Московської держави й Російської імперії (Соборне Уложення 1649 р., Маніфест від 17 травня 1775 р.), вона також була обставиною, що «погашає» караність діяння. При кодифікації кримінального права Російської імперії (Уложення про покарання кримінальні й виправні 1845 р., Уголовне Уложення 1903 р.)

розвиток давності як підстави звільнення від кримінальної відповідальності та від покарання продовжився, а у XX ст. вона закріпилася в радянському кримінальному законодавстві (незастосування покарання у зв'язку з перебігом строків давності встановлювали КК УРСР 1922 р., КК УРСР 1927 р., КК УРСР 1960 р.).

У сучасному кримінальному праві України закінчення строків давності є підставою звільнення як від кримінальної відповідальності, так і від відбування покарання [9].

Зачатки сучасного інституту строків давності містяться у стародавніх обмеженнях кровної помсти, що полягали у встановленні певного часу, протягом якого можна було мстити.

Наприклад, у ранній період ісландського права (Gragas):

1) за вбивство в сварці чи бійці, за тяжкі рани, за згвалтування жінки допускалася помста лише до найближчого сходу (Allthing);

2) за побої можна мстити, поки зберігаються їх сліди;

3) за побої безслідні можна було мстити лише негайно, не зволікаючи.

У давніх германців також суспільством лімітується «широта вибору способів і адресатів помсти», з'являється обмеження помсти річним терміном, після якого ображений вже втрачав це право [5, с. 128].

Говорячи про зародження інституту давності притягнення до кримінальної відповідальності у період Київської Русі, варто приділити увагу редакціям Руської Правди, яка була джерелом, зокрема, кримінального та кримінального процесуального права цього періоду становлення державності на теренах сучасної України.

Так, на початковому етапі посилення ролі держави як регулятора суспільно-економічних процесів виникає прообраз інституту строків давності здійснення кримінального переслідування як запобіжника особистої розправи і свавілля стосовно особи, яка вчинила злочинне діяння. Отже, розвиток судового контролю дозволяє сформулювати правила правомірності помсти, які відмежовують таку від випадків самоуправства.

Зауважимо, що строки давності не згадуються у тексті Руської Правди, проте виявляються її тлумаченні її положень.

Так, відповідно ст. 2 Короткої редакції Руської Правди, за умови відсутності свідка (видока) існує можливість покарати кривдника, тільки поки потерпілий з синцями або кривавими ранами, а після лікування він вже не має права розраховувати на відшкодування завданої шкоди. Вірогідно, допустимо стверджувати про існування загальноприйнятого підходу, за якого термін давності збігається з терміном лікування, а також про відсутність правила про невідворотність покарання. У цьому випадку така своєрідна форма визначення давності сприяє економії кримінальної репресії, яка майже не мала у той час правових способів реалізації, а тому проявлялася у процесуальному обмеженні суперечок і принципі *res judicata*, коли завершення провадження важливіше тривалого судового розгляду.

При цьому також варто зауважити, що типовим для того періоду було покладання функції як самостійного розшуку особи-злочинця на потерпілого (або його родичів за умови відсутності можливості у потерпілого або його смерті), переважно, по гарячих слідах кривдника, так і збору доказів провини. Проте знову такі досудові процедури ініціювалися «закличем», можливим лише без зволікання, оскільки в іншому випадку громада не допомагала потерпілому [8].

Але варто розуміти, що такий розшук для потерпілої сторони був складним, оскільки вимагав матеріальних витрат, передбачав участь значної кількості осіб, які мали

забезпечуватися харчуванням і кіними за рахунок потерпілого, що об'єктивно мінімізувало випадки такої діяльності щодо виявлення злочинця і передання його князівському (або общинному) суду. За таких умов вважаємо, що просто не було об'єктивної потреби прямого введення поняття та строків давності в судочинстві Київської Русі.

У своєму закінченому вигляді в законодавстві на теренах сучасної України «давність» у кримінальному праві та процесі сформувалася до XVIII сторіччя. При цьому в Уложенні про покарання кримінальні та виправні 1845 р., у Статуті про покарання, що накладаються мировими суддями 1864 р., у Кримінальному уложенні 1903 р. відрізняються підходи до закріплення кримінально-правових наслідків закінчення строків давності. Так, у ст. 163 Уложення 1845 р. зазначалося, що «покарання за давністю скасовується ...», у ст. 21 Статуту 1864 р., що «винні звільняються від покарання...», у ст. 68 Уложення 1903 р., що «покарання за давністю скасовується ...».

У радянський період у кримінальному законі інститут давності вперше детально регламентовано у КК РРСР 1922 року, де, не деталізуючи строків давності, встановлювався максимальний термін у 5 років, а у разі переховування особи від слідства і суду – 10 років. При цьому Кодекс не містив норм про давність обвинувального вироку суду. Обвинувальний вирок не погашався давністю і підлягав виконанню в будь-який час незалежно від терміну, який минув з дня набрання ним чинності [5, с. 128].

Надалі в Основних засадах кримінального законодавства СРСР і союзних республік 1924 року щодо інституту давності запропоновано розрізняти давність кримінального переслідування і давність виконання обвинувального вироку, а також встановлювалися диференційовані терміни давності для різних за суспільною небезпечністю злочинів, проте максимально можливий термін давності залишився 10 років [7].

Із розвитком доктрини радянського кримінального права в Основних началах кримінального законодавства СРСР і союзних республік 1924 року надалі розвивався й інститут давності. У 1927 році у статті 10 Основних начал було уточнено строки давності, а також визначено умови переривання строків давності, якщо винний переховується від слідства і суду або вчиняє інший подібний за об'єктом посягання або не менш тяжкий злочин. Залишається норма, за якою обвинувальний вирок не виконувався, якщо він не був приведений у виконання протягом 10 років з дня постановлення.

Деякі зміни в регулюванні інституту давності передбачалися Основами кримінального законодавства СРСР і союзних республік 1958 року, які визначали підходи до давності притягнення до кримінальної відповідальності та до виконання обвинувального вироку, а також надавали кожній республіці право самостійно встановлювати в кримінальних кодексах знижені терміни давності по окремих видах злочинів. Цим актом передбачалося три терміни давності:

3 роки – за вчинення злочинів, максимальне покарання за які менше 2 років або не пов'язано з позбавленням волі;

5 років – за злочини, покарання за які у вигляді позбавлення волі більше 2, але менше 5 років;

10 років – за злочини, покарання за якими може бути більше 5 років позбавлення волі [6].

Беручи за основу вказані вище Основи 1958 року, у 1960 році було прийнято КК УРСР, де ст. 48 регламентовано положення інституту давності притягнення до кримінальної відповідальності.

При порівняльно-правовому аналізі положень КК УРСР 1960 року та чинного КК України звертає на себе увагу підхід до використовуваних формулювань. Так, ст. 49 КК України передбачає, що «особа звільняється від кримінальної відповідальності, якщо з дня вчинення нею кримінального правопорушення і до дня набрання вищою чинності минули такі строки...». Кримінальний кодекс України 1960 року містив формулювання більш обвинувального ухилу, оскільки передбачав, що «особу не може бути притягнуто до кримінальної відповідальності, якщо з дня вчинення нею злочину минули такі строки ... » [1].

Стаття 48 КК УРСР 1960 року передбачала також переривання перебігу давності, якщо до закінчення зазначених строків особа вчинить новий злочин, за яке може бути призначено позбавлення волі на строк понад два роки. Щодо призупинення перебігу давності, то воно було можливе, якщо особа, яка вчинила злочин, переховується від слідства або суду. У такій ситуації перебіг давності відновлювався з моменту затримання особи чи явки її з повинною. Передбачалася наявність, поряд із диференційованими строками звільнення від кримінальної відповідальності, загального для всіх злочинів максимального строку у 15 років.

Так, особу не могло бути притягнуто до кримінальної відповідальності, якщо з часу вчинення злочину минуло 15 років, і давність не була перервана вчиненням нового злочину. Оскільки законодавство того періоду передбачало смертну кару як найсуворіший вид покарання, то питання про застосування давності до особи, яка вчинила злочин, за який, згідно із законом, могла бути призначена смертна кара, вирішувалося судом, який за встановлення неможливості застосувати давність замінював смертну кару на позбавлення волі [1].

Щодо реалізації інституту давності звільнення від кримінальної відповідальності, то застосовував давність суд, прокурор, слідчий або орган дізнання. Так, при встановленні відповідних обставин під час попереднього розслідування виносилася постановою про закриття справи згідно з п. 3 ч. 1 ст. 6 КПК УРСР, а під час судового розгляду – суддя своєю постановою згідно з ст. 248 КПК УРСР. При встановленні таких обставин у процесі судового розгляду суд продовжував розгляд справи і, за умови ухвалення обвинувального вироку, звільняв засудженого від покарання (ч. 2 ст. 6 КПК УРСР).

Також передбачалося право особи заперечувати проти звільнення з такої підстави, оскільки це означало визнання факту вчинення злочину. За наявності такої позиції провадження по справі продовжувалося в загальному порядку, проте під час висунення обвинувального вироку особу звільняли від відбування покарання.

Як і діючий КПК України, КПК УРСР 1960 року не поширював правило щодо давності притягнення до кримінальної відповідальності на злочини проти миру та людства, враховуючи їх особливий характер та виняткову суспільну небезпечність.

Так, згідно з Указом Президії Верховної Ради СРСР «Про покарання осіб, винних в злочинах проти миру та людства і військових злочинах, незалежно від часу вчинення злочинів» від 4 березня 1965 року та Постанови про застосування цього Указу від 3 вересня 1965 року, передбачалося, що дія Указу в частині незастосування давності та призначення покарання аж до смертної кари поширюється також на тих громадян СРСР, які в період Великої Вітчизняної війни 1941–1945 рр. проводили активну каральну діяльність, брали особисто участь у вбивствах та катуваннях радянських людей. Пізніше, 11 березня 1969 року СРСР, було ратифіковано Конвенцію про незастосування строку давності до військових злочинів і злочинів проти людства.

Чинний КК України чітко сформулював правила визначення та підстави застосування строків давності звільнення від кримінальної відповідальності. Варто зазначити, що передбачені строки також є диференційованими за критеріями виду кримінального правопорушення, виду покарання, а у виключних випадках – з урахуванням характеристики родових об'єктів посягання.

Згідно з ч. 1 ст. 49 КК України «Особа звільняється від кримінальної відповідальності, якщо з дня вчинення нею кримінального правопорушення і до дня набрання вироком чинності минули такі строки:

1) два роки – у разі вчинення кримінального проступку, за який передбачене покарання менш суворе, ніж обмеження волі;

2) три роки – у разі вчинення кримінального проступку, за який передбачено покарання у вигляді обмеження волі, чи у разі вчинення нетяжкого злочину, за який передбачено покарання у вигляді позбавлення волі на строк не більше двох років;

3) п'ять років – у разі вчинення нетяжкого злочину, крім випадку, передбаченого у пункті 2 цієї частини;

4) десять років – у разі вчинення тяжкого злочину;

5) п'ятнадцять років – у разі вчинення особливо тяжкого злочину» [2].

Порівняно із КК УРСР, що діяв до 2001 року, чинний Кримінальний закон на сучасному етапі розвитку правової системи України з урахуванням військової агресії Російської Федерації на території нашої країни, а також розбудовою системи ювенальної юстиції розширює перелік випадків незастосування давності, а також передбачає особливі випадки відтермінування її застосування.

Так, згідно з частинами 5, 6 ст. 49 КК України, давність не застосовується у разі вчинення злочинів проти основ національної безпеки України, передбачених у статтях 109-114-1, проти миру та безпеки людства, передбачених у статтях 437–439 і частині 1 статті 442 цього Кодексу.

У разі вчинення кримінального правопорушення, передбаченого статтями 151-1-156-1, 301-1-303 цього Кодексу, щодо малолітньої чи неповнолітньої особи обчислення строків, визначених частинами першою і другою цієї статті, розпочинається з дня, коли така потерпіла особа досягла повноліття або, у разі її смерті, мала б досягти повноліття [2].

Щодо процесуального порядку звільнення осіб від кримінальної відповідності за строками давності, то його було врегульовано ст. 11-1 КПК України 1960 року, відповідно до якої прокурор, а також слідчий, за погодженням з прокурором на підставі, передбаченій ч. 1 ст. 49 КК, виносять мотивовану постанову про направлення кримінальної справи до суду для вирішення питання про звільнення обвинуваченого від кримінальної відповідальності, а суд в судовому засіданні за наявності підстав, передбачених ст. 49 ч. 1 КК України, закриває кримінальну справу у зв'язку із закінченням строків давності у випадках, коли справа надійшла до суду з обвинувальним висновком [4].

Відповідно до п. 1 ч. 2 ст. 284 чинного КПК України кримінальне провадження підлягає закриттю в разі звільнення особи від кримінальної відповідальності. Порядок звільнення від кримінальної відповідальності регламентовано стст. 285-286 КПК України, якими передбачено, що звільнення від кримінальної відповідальності за вчинення кримінального правопорушення здійснюється судом. При цьому підозрюваному, обвинуваченому, який може бути звільнений від кримінальної відповідальності, повинно бути роз'яснено суть підозри чи обвинувачення, підставу звільнення від кримінальної відповідальності і право

заперечувати проти закриття кримінального провадження з цієї підстави. У разі якщо підозрюваний чи обвинувачений, щодо якого передбачене звільнення від кримінальної відповідальності, заперечує проти цього, досудове розслідування та судове провадження проводяться в повному обсязі в загальному порядку.

Встановивши на стадії досудового розслідування підстави для звільнення від кримінальної відповідальності та отримавши згоду підозрюваного на таке звільнення, прокурор складає клопотання про звільнення від кримінальної відповідальності та без проведення досудового розслідування у повному обсязі надсилає його до суду.

Перед направленням клопотання до суду прокурор зобов'язаний ознайомити з ним потерпілого та з'ясувати його думку щодо можливості звільнення підозрюваного від кримінальної відповідальності [3].

Якщо під час здійснення судового провадження щодо провадження, яке надійшло до суду з обвинувальним актом, сторона кримінального провадження звернеться до суду з клопотанням про звільнення від кримінальної відповідальності обвинуваченого, суд має невідкладно розглянути таке клопотання.

Висновки. Природа давності звільнення від кримінальної відповідальності за вчинення кримінального правопорушення у зв'язку із закінченням строків давності ґрунтується на виділенні законодавцем певних періодів часу, перебіг яких після вчиненого особою кримінального правопорушення вважається достатньою підставою для звільнення її від кримінальної відповідальності (або від покарання). На окремих етапах розвитку стану правового регулювання питань притягнення до кримінальної відповідальності відбувалася трансформація підстав та порядку звільнення від кримінальної відповідальності за вказаною підставою з метою гуманізації кримінального законодавства та удосконалення відповідної кримінальної процесуальної форми.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Антонов Н. Ф., Бажанов М. И., Бурчак Ф. Г. Уголовный кодекс Украинской ССР: науч.-практ. коммент. К.: Политиздат Украины, 1987. 880 с.
2. Кримінальний кодекс України: Закон України від 5 квітня 2001 р. № 2341-III // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>
3. Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон від 13.04.2012 № 4651-VI // База даних «Законодавство України» / ВР України. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/lws/show/4651-17>
4. Кримінально-процесуальний закон: від 28 грудня 1960 року // Сайт Ліга Закон. URL: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/KD0007.html
5. Никулина В.А. Истоки сроков давности в древнерусском уголовном праве // История права. 2020. Октябрь. № 10(167). Том 73. 126–136, 128 с. DOI: 10.17803/1729-5920.2020.167.10.126-136
6. Основы уголовного законодательства Союза ССР и союзных республик: Закон СССР от 25 декабря 1958 г. // Ведомости Верховного Совета СССР. 1959. № 1. Ст. 6. URL: <http://www.consultant.ru/cons/cgi/online.cgi?req=doc&base=ESU&n=4905#5grUmiSQBpAQ0iaA1>
7. Основные начала уголовного законодательства Союза ССР и союзных республик: постановление ЦИК СССР от 31 октября 1924 г.// СУ СССР. 1924. № 24. Ст. 205.

8. «Правда Руська» Ярослава Мудрого: початок вітчизняного законодавства: навч. посіб. / уклад.: Г. Г. Демиденко, В. М. Єрмолаєв; вступ. сл. В. Я. Тація. 2-ге вид., змін. та допов. Харків: Право, 2017. 392 с. URL: <https://fs01.vseosvita.ua/01005w2z-255f.pdf>

9. Узагальнення судової практики забезпечення судами Херсонської області реалізації в судовому порядку ст. 58 Конституції України, ст. 5, ст. 49, чч. 1–3 ст. 74 КК України // Апеляційний суд Херсонської області. URL: https://ksa.court.gov.ua/sud2190/science_work/rozdil2/dekrum

REFERENCES

1. Antonov N. F., Bazhanov M. I., Burchak F. G. Ugolovnyy kodeks UkrainskoySSR: / nauch.-prakt. komment. K.: Politizdat Ukrainy, 1987. 880 s.

2. Kryminal'nyy kodeks Ukrayiny: Zakon Ukrayiny vid 5 kvitnya 2001 r. № 2341-III // Baza danykh «Zakonodavstvo Ukrayiny» / Verkhovna Rada Ukrayiny. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>

3. Kryminal'nyy protsesual'nyy kodeks Ukrayiny: Zakon vid 13.04.2012 № 4651-VI // Baza danykh «Zakonodavstvo Ukrayiny» / VR Ukrayiny. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/4651-175>

4. Kryminal'no-protsesual'nyy zakon: vid 28 hrudnya 1960 roku // Sayt Liha Zakon. URL: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/KD0007.html

5. Nikulina V.A. Istoki strokov davnosti v drevnerusskom ugolovnom prave // Istoriya prava. 2020. Oktyabr'. № 10(167). Tom 73. S. 126–136. s. 128. DOI: 10.17803/1729-5920.2020.167.10.126-136

6. Osnovy ugolovnoho zakonodatel'stva Soyuzs SSSR i soyuznykh respublik: Zakon SSSR ot 25 dekabrya 1958 g. // Vedomosti Verkhovnoho Soveta SSSR. 1959. N 1. St. 6. URL: <http://www.consultant.ru/cons/cgi/online.cgi?req=doc&base=ESU&n=4905#5grUmiSQBpAQ0iaA1>

7. Osnovnyye nachala ugolovnoho zakonodatel'stva Soyuzs SSSR i soyuznykh respublik: postanovleniye TSIK SSSR ot 31 oktyabrya 1924 g.// SU SSSR. 1924. № 24. St. 205

8. «Pravda Rus'ka» Yaroslava Mudroho: pochatok vitchyznyanoho zakonodavstva: navch. posib. / uklad.: H. H. Demydenko, V. M. Yermolayev; vstup. sl. V. YA. Tatsiya. 2-he vyd., zmin. ta dopov. Kharkiv: Pravo, 2017. 392 s. URL: <https://fs01.vseosvita.ua/01005w2z-255f.pdf>

9. Uzahal'nennya sudovoyi praktyky zabezpechennya sudamy Khersons'koyi oblasti realizatsiyi v sudovomu poryadku st. 58 Konstytutsiyi Ukrayiny, st. 5, st. 49, chch. 1–3 st. 74 KK Ukrayiny // Apelyatsiyyny sud Kherons'koyi oblasti. URL: https://ksa.court.gov.ua/sud2190/science_work/rozdil2/dekrum

V. V. Dovhanych. On the Issue Formation of the Institute of the Limitation Period of Exemption from Criminal Liability in Ukraine

The article puts emphasis on definite periods of development of the institute of a person exemption from criminal liability in connection with the expiration of the statute of limitations. Analyzing the sources of Kyivan Rus law, it was determined that during this period the foundations of the state modern institute of statute of limitations for criminal prosecution began. In that historical period the peculiarities of which were determined by the fact that the crime itself was a private revenge to the offender. It is generalized that with the further development of the institutions of state power of Kyivan Rus, revenge was limited as an inhumane measure,

by establishing a certain period during which revenge was allowed with impunity. Therefore, the condition of revenge legitimacy was formed only with immediate implementation, including cohesion to the institution of self-defense. At the same time, the author agrees that the establishment of terms in the law of Kyivan Rus in some cases had the procedural preconditions inherited by the modern institution of statute of limitations. It is noted that it was typical for that period to assign the function of both an independent detection for the offender to the victim (or his relatives, in condition when the victim did not have the opportunity or his death), mainly in «hot pursuit» of the offender and the collection of evidence of guilt. It was suggested that such a detection for the victim was difficult in a financial and organizational way and minimized cases of such activities in order to identify the offender and transfer him to the princely (or community) court. Thus, there was no necessity for the direct implementation of the concept and the statute of limitations in Kyivan Rus legislation.

In the period of 1919–1991 years the legislation on criminal liability of the Ukrainian SSR in the part of formation of the institute of release from criminal liability in correlation with the expiration of the statute of limitations was generalized and summarized. The developed process of transformation of prescription in criminal and criminal procedural law taking into account the principles of justice and humanism was revealed. Some stages of the development of exemption from criminal liability in connection with the expiration of the statute of limitations in the specified period are illustrated. The examined terms are differentiated according to the criteria of the type of criminal offense, the type of punishment, and in exceptional cases - taking into account the characteristics of the generic objects of encroachment. It is determined that the peculiarity of the approach to the regulation of exemption from criminal liability in connection with the expiration of the statute of limitations at the present stage of development of the legal system of Ukraine, taking into account Russia's military aggression on our territory, as well as the development of juvenile justice.

Due to this there is an anticipation of special cases of postponement of its application and an expansion of the list of grounds for non-application of the statute of limitations, as well as the provision of special cases of postponement of its application. It is concluded that the nature of the statute of limitations for a criminal offense is based on the allocation of certain periods of time by the legislator; the course of which after a criminal offense committed by a person is considered sufficient grounds to release him from criminal liability (or penalty).

Keywords: criminal offense, crime, time limitations, statute of limitations, release from criminal liability.

Стаття надійшла до редколегії 1 жовтня 2021 року